

به نام خدا

تأملی در:

پداگوژی، کیفیت، نظارت و ارزیابی دانشگاهی

دکتر محمد یمنی دوزی سرخابی
استاد دانشگاه شهید بهشتی

تأملي در پداگوژي، کيفيت، نظارت و ارزيابي دانشگاهي

”واقعيت دانشگاه و تعريفی که از آن داده می‌شود به اندیشه‌ای مربوط است که از دانشگاه داریم“

پل ریکور

«آفرینندگی راز برین زندگی است. فهمیدن عمل خلاق به معنای پذیرش این واقعیت است که عمل خلاق توضیح‌ناپذیر و بی‌بنیان است».

Berdiaev, N, in Morin, E, 2001, p. 271

“خلق را به ترازوی خود وزن مکن، اما به ترازوی مردان راه، خود را بسنج تا بدانی فضل ایشان و افلاس خود.”

شیخ ابوعلی دقاق

– شیخ عطار، تذکره‌الاولیا، ص ۶

پداگوژي دانشگاهي

- هنر تعليم و تربيت انسان
- تفکر سازمان يافته و عيني راجع به تعليم و تربيت در سطوح مختلف
- یک کنش اندیشمند
- تسهیل‌گر یادگیری و دانش عملي
- یک حوزه پژوهشي
- در بر دارنده مجموعه اقدامات یادگیری
- مجموعه واکنش‌هاي ممکن سیستم آموزشی
- بهره‌گیری از توانایی‌هاي ذهني و تصورات فردي

پداگوژي دانشگاهي

در سطح دانشگاه عبارت از بررسی:

- انگیزه و شوق تحصیلی دانشجویان،
- فرهنگ سازمانی دانشگاه،
- رادیوسکوپی نهاد دانشگاه (بررسی عملکرد)،
- تجارب ارزیابی دانشگاه در بستر تغییرات درون دانشگاه و بیرون (دوپون و اسنادون)
- یک نظریه عملی در حال شکل گیری (رومن ویل)
- سازماندهی و عملیاتی کردن موقعیتهای یادگیری در دانشگاه (تاردیف)،

در این صورت پداگوژی دانشگاهی حوزه بسیار متنوع و متغیر و
در عین حال وسیعی از سازماندهی آموزشی، تحصیلی، پژوهشی،
خدماتی و مکانیسم‌های سازگاری دانشگاه با محیط را در ابعاد
ساختاری و کارکردی در برمی‌گیرد.

پداگوژي دانشگاهي

پداگوژي دانشگاهي یک هنر است.

پداگوژي دانشگاهي، همانا یک چهارچوب عملي براي اعضاي هیئت علمي، مدیران و کارشناسان دانشگاهي است.

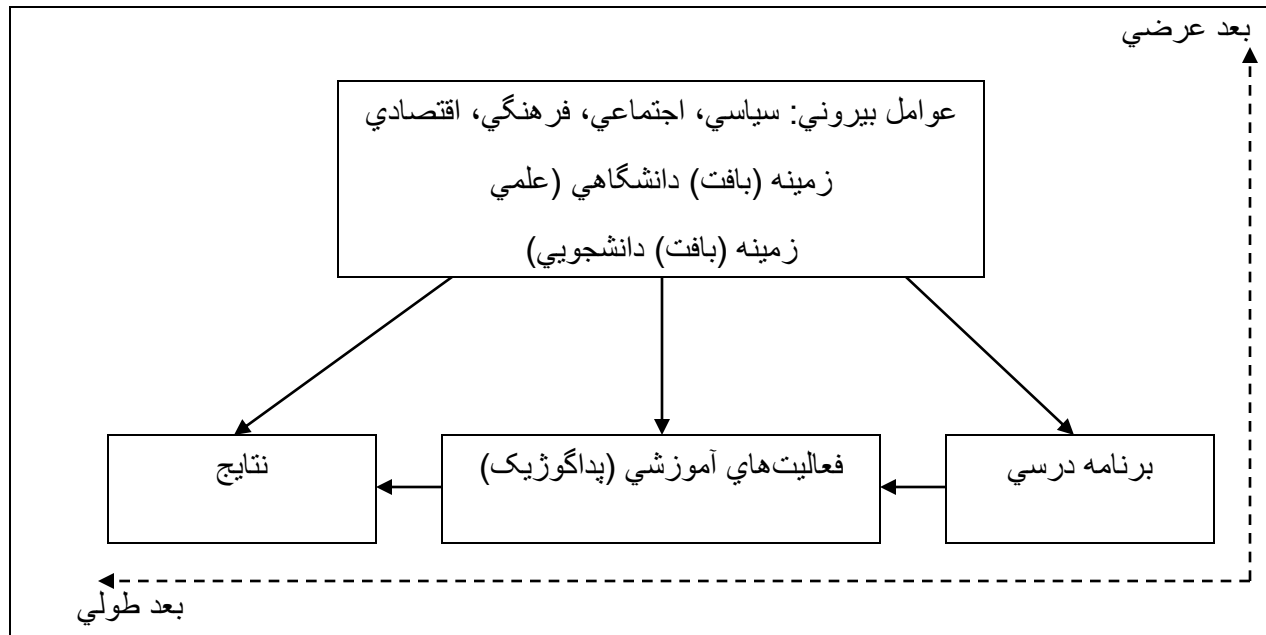

پداگوژي دانشگاهي، مفهوم‌سازي نظري راجع به جريان آموزش و پژوهش در موقعيت‌هاي يادگيري و سازماندهي آنها است

پداگوژي دانشگاهي، در جهت ايجاد و تقويت شوق و ذوق دانشجويان در فعاليت‌هاي آموزشي و پژوهشي آنها عمل مي‌کند

پداگوژي دانشگاهي فرهنگ دانشگاه را مورد توجه قرار مي‌دهد

پداگوژي دانشگاهي

میدان پداگوژي دانشگاهي: سیستمي با تعاملات فراوان De Ketele.J 2010

بنابراین

▶ کلاس یک موقعیت ناهمگن

▶ کلاس موقعیتی است که در آن کم و بیش همواره جریان اطلاعات وجود دارد.

▶ کلاس موقعیتی است که در آن دو زیر مجموعه (معلم و دانشجویان) در تعامل هستند. در این روابط همدلی‌ها و نیز ناهمدلی‌ها، وابستگی‌ها و نیز گسستگی‌ها مشاهده می‌شود؛ بنابراین کلاس به صورت یک موقعیت تعارضی درمی‌آید.

▶ کلاس موقعیتی است که تأثیرات گذشته “معلم با او همراه است. از دیدگاه روان‌کاوی، کنشی که از سوی معلم در کلاس انجام می‌گیرد، کنشی است که توسط والدین او بر او اعمال شده است... بدین ترتیب معلم در برابر دو کودک قرار می‌گیرد. کودکی که باید تربیت کند و کودک پنهان خود او. او کاری جز این نمی‌تواند انجام دهد که با دانش‌آموز خود آن طور رفتار کند که با کودک پنهان شده او رفتار شده است” (Furstenau; in J. Ulman, p. 156).

کلاس دانشگاهی: موقعیتی پیچیده

کلاس موقعیتی است که در آن **روابط اجتماعی** ظهور می‌یابند

کلاس موقعیتی است که در آن شناخت کم و بیش بازسازی شده و **تکامل** می‌یابد. جریان **شناخت** ← **نقد**
شناخت ← **شناخت جدید**، کنشگران کلاس را در شرایط به غایت پیچیده قرار می‌دهد

کلاس موقعیتی است که در آن دانش، که یکی از منابع قدرت معلم است، به صورت **نا برابر** توزیع شده است

برای اداره چنین موقعیت متضاد و پیچیده، معلم از **منابع مختلف** قدرت سود می‌برد. ماهیت این قدرت‌ها چیست؟

کلاس دانشگاهی: موقعیتی پیچیده

▶ **قدرت و توزیع آن در کلاس**

▶ قدرت سازمانی

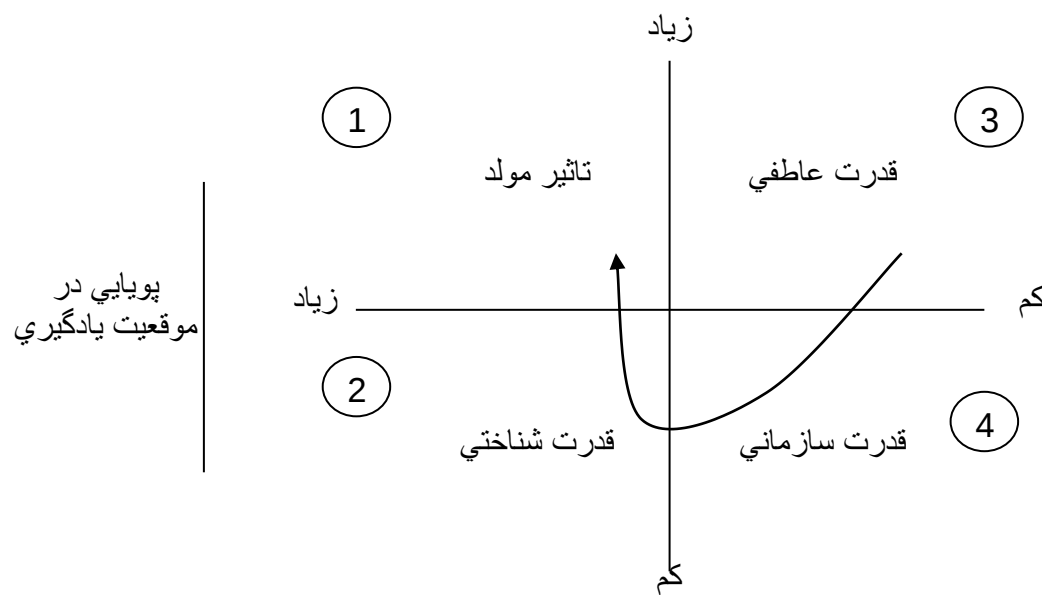
▶ قدرت شناختی

▶ قدرت عاطفی

▶ این سه نوع قدرت با هم ترکیب شده و یک پارادایم جدیدی به وجود می‌آورد که می‌توانیم آن را با اقتباس از شنایدر «**تاثیر مولد**» بنامیم. معلم تاثیراتی بر روی دانشجویان خود دارد ولی آنها نیز تاثیراتی بر روی معلم خود دارند. در واقع در چنین تاثیری، **شناخت و خلاقیت‌های هر یک از اعضای گروه کلاسی امکان ظهور پیدا خواهند نمود.**

کلاس دانشگاهی: موقعیتی پیچیده

شوق و ذوق در یادگیری

ارتباط انواع قدرت در کلاس با پویایی موقعیت یادگیری و شوق و ذوق دانشجویان برای یادگیری

کلاس دانشگاهی: موقعیتی پیچیده

سوم شخص دانش آموخته به مثابه ی محصول کیفیت آموزشی

فرایند بارور سازی متقابل

نتیجه: تولد "نفر سوم" موجودی دو رگه، نو، سنتزی از ارتباط دو عامل

Michel Serre, Le tiers-instruit. 1991

چنین رویکردی شکلی از آموختن را مطرح می سازد که مدام "شخص دیگری" را در ما می سازد، کمک می کند تا به شیوه ای خاص همان سوم شخص دانش آموخته ای شویم که نا آگاهانه در درون ماست. لازم است شخص دیگری را که ما را همراهی می کند و به دیدار یک شخص ثانی می برد بپذیریم و به رسمیت بشناسیم.

آن لحظه ای که شما دیگری را به رسمیت بشناسید، یادگیری چنین تاثیر دگرگون کننده را پیدا میکند. در اینجا مساله پروردن دیگری نیست بلکه تولد سوم شخص دانش آموخته است که از دیالوژیک ارتباط بین معلم و دانشجو شکل می گیرد.

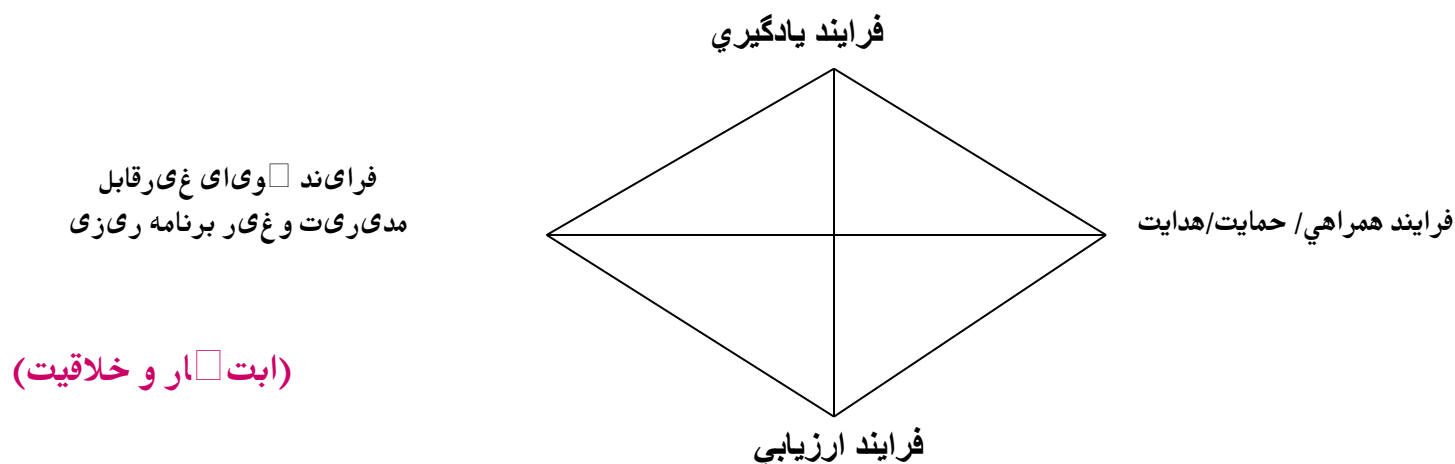
کلاس دانشگاه: موقعیتی پیچیده

▶ نا همگویی و تعارض های کلاس درس در دانشگاه

- ▶ جایگاه معلم / جایگاه دانشجو
- ▶ گوش دادن / نیاز به تعامل
- ▶ دانش معلم / دانش و نقد دانشجو
- ▶ تجزیه و تحلیل / سنتز
- ▶ کار فردی / کار گروهی
- ▶ فعالیت های از قبل تعیین شده (برنامه درسی) / پویایی کلاس و نوآوری
- ▶ معلم و دانشجو، بدون اطلاعات قبلی موثر / احساس شایستگی در کلاس (معلم و دانشجو)
- ▶ دانش نظری / دانش نظری و دانش عملی
- ▶ ارتباطات یک سویه و محدود در کلاس / ارتباطات تعاملی بر اساس ساز و کار پس خوراند
- ▶ ارائه دانش رشته ای / سازماندهی بر اساس رویکرد میان رشته ای
- ▶ خود باوری های کاذب / خود باوری بر اساس خود انتقادی
- ▶ انتقال اطلاعات / جریان اندیشه ورزی
- ▶ /

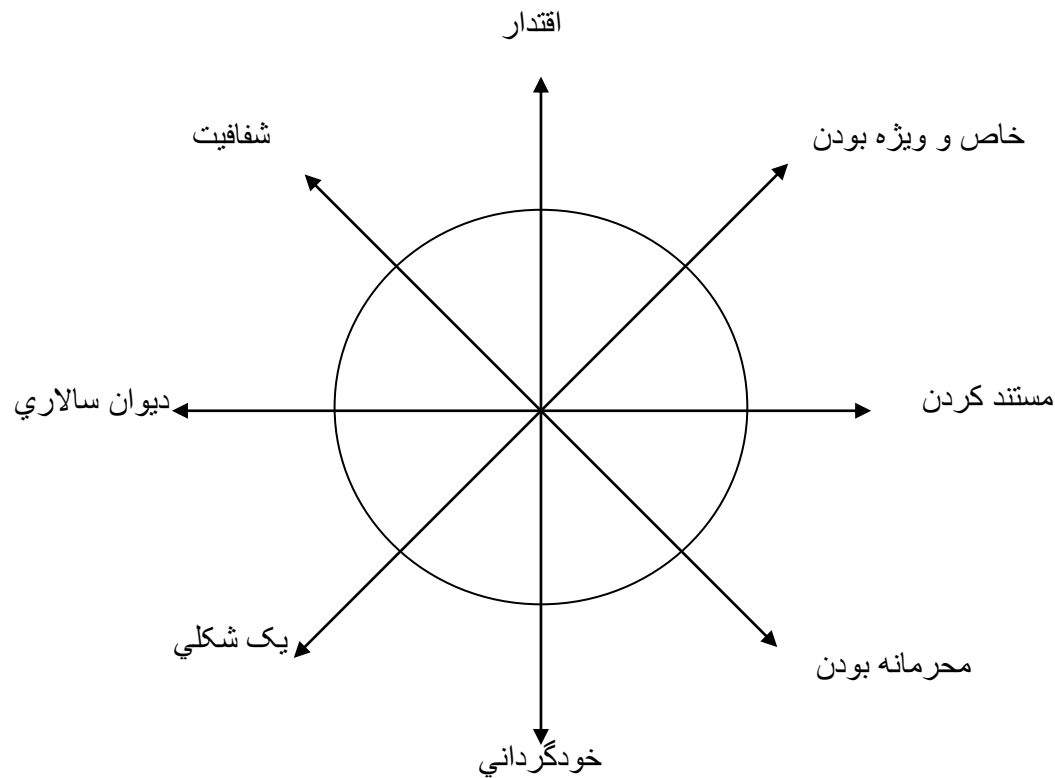
❖ کلاس دانشگاهی: موقعیتی پیچیده

آموزش دانشگاهی به مثابه فرایند (فرایندی فرهنگی که پویایی / تغییر / دگرپسندی را در خود دارد)
نه به عنوان موقعیت از قبل تعیین شده

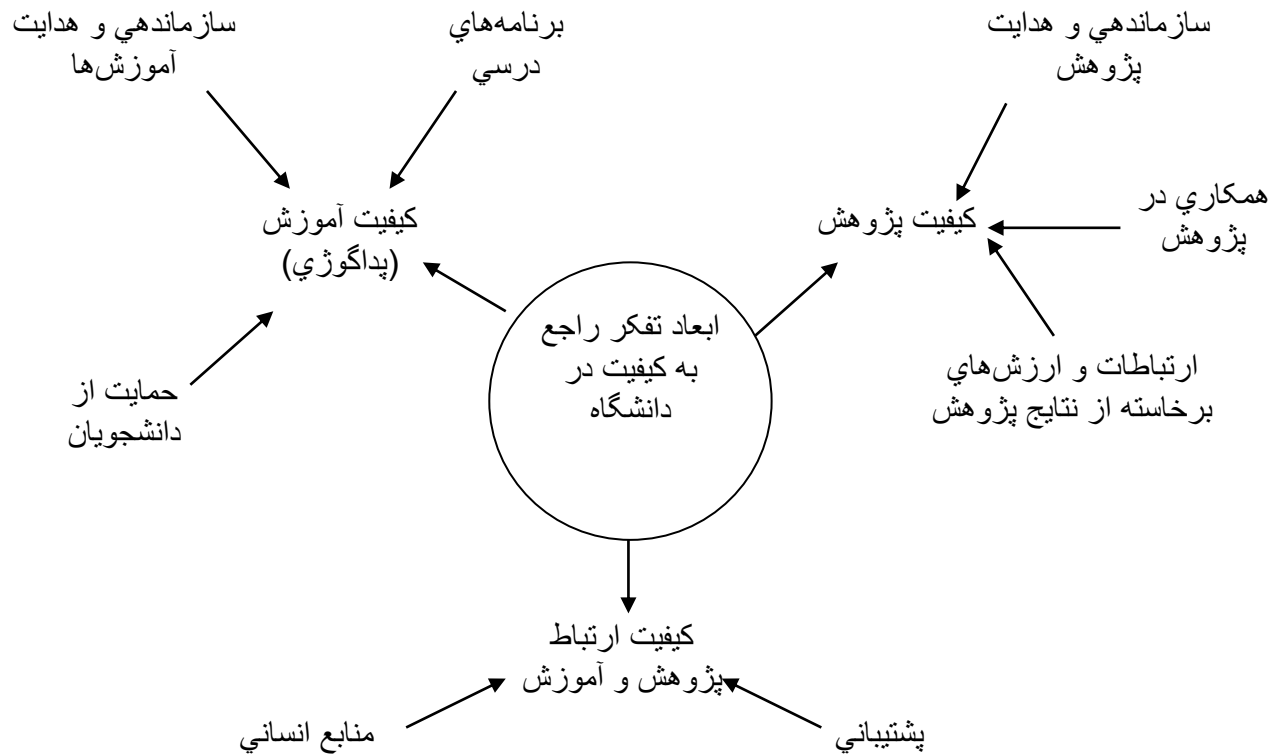
– نقش □ دانش □ راهی (رئیس / معاون / مدیران ، معلمان و ...) جهت دهنده و هدایت □ نده □ نش های دانشجویان در
دانشجویان در جهت فرایندها

کیفیت آموزش های دانشگاهی

کیفیت به مثابه یک سیستم تعارضی

کیفیت آموزش های دانشگاهی

طرحی برای تفکر راجع به کیفیت آموزش های دانشگاهی. یمنی 1391

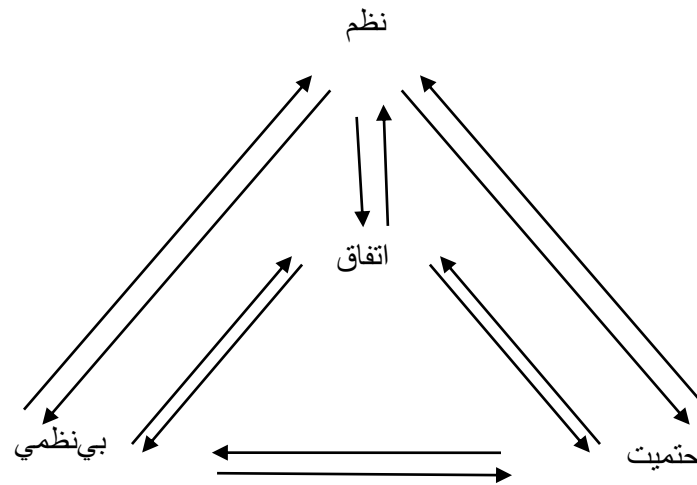
کیفیت آموزش های دانشگاهی: تعریف ناپذیر ولی قابل مطالعه و بهبود

کیفیت آموزشی مفهومی نه چند بعدی بلکه **پُر بعد** است. ابعاد کیفیت فعالیت های آموزشی - پژوهشی ایستا نیستند آنها در بطن تغییرات درون و برون سازمانی تغییر می یابند. انگیزه دانشجو یا معلم می تواند کاهش پیدا کند یا افزایش یابد. در این نوسانات، وضعیت روانی آنها، موقعیت های اقتصادی، اجتماعی، شرایط سیاسی، چگونگی نگاه آنها به آینده، شرایط خانوادگی، تنش های اجتماعی، سیاسی و ... می توانند دخیل باشند به طوری که شناسایی دقیق عوامل تاثیرگذار بر کیفیت دشوار است به ویژه که مفهوم کیفیت نیز به جهت ویژگی های خاص که دارد تعریف ناپذیر است. این **ویژگی ها** عبارتند از:

ویژگی های مفهوم کیفیت آموزش های دانشگاهی

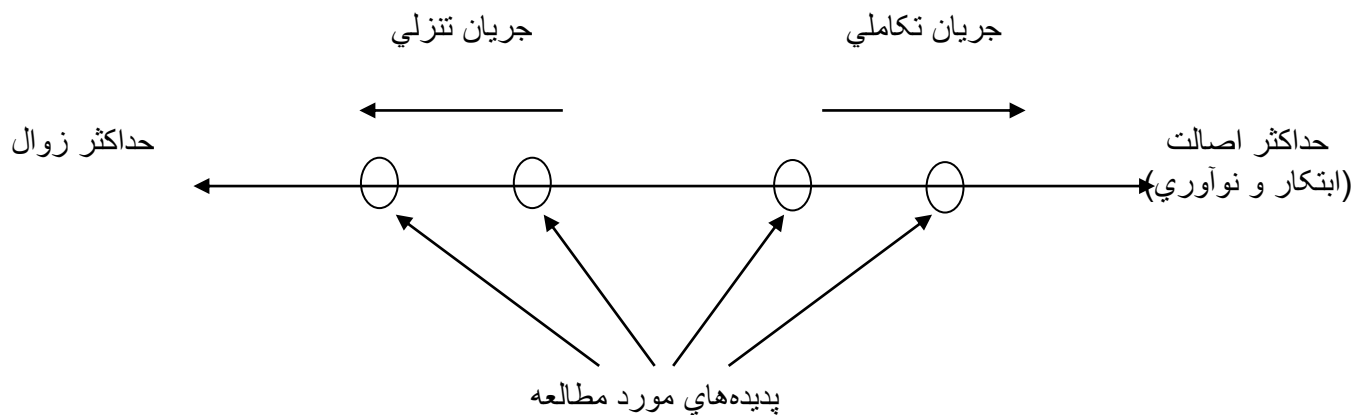
- نسبي است.
- دربردارنده تاثیرات سياسي و ايدئولوژيك مي باشد
- زمينه اي است
- درونزا و برونزا است
- تام است
- پيچيده است

به طوری که:

ویژگی ها (ادامه)

کیفیت آموزشی مفهومی تحویلی (تکاملی و تنزلی) است.

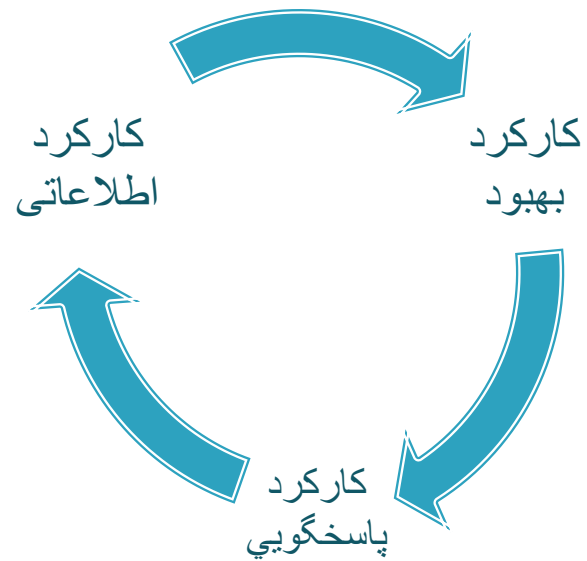
مساله ی ارزیابی کیفیت آموزش های دانشگاهی

- ▶ ارزیابی، **کنترل** شناخت نیست.
- ▶ ارزیابی **حمایت** در راستای بهبود عملکرد است
- ▶ ارزیابی، **تفکر و عمل** در کارکردهای آموزش های دانشگاهی است.
- ▶ ارزیابی عبارت است از **بررسی و قضاوت** راجع به اینکه چگونه دانشگاهها و کنش گران آن رسالت ها و ماموریت های خود را انجام می دهند.

حوزه های ارزیابی در دانشگاه (۹ حوزه)

1. فرایند یادگیری و پیامد های تحصیلی و اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی... آن
2. فرایند پژوهش
3. فرایند سازماندهی
4. فرایند ارزیابی (در جهت توسعه فرهنگ خودارزیابی)
5. سیاست گذاری و تصمیم گیری
6. ارتباطات با بیرون از دانشگاه
7. اطلاعات و انتشار آن
8. فعالیت های فرهنگی و هنری دانشجویان
9. چشم انداز های دانشگاه

کارکردهای ارزیابی در دانشگاه

مساله ی ارزیابی کیفیت آموزش های دانشگاهی

- ▶ ارزیابی دانشگاهی و آموزش عالی صرفاً **ارزیابی عملکرد هیات علمی نیست**.
- ▶ ارزیابی دانشگاه لازم است بر اساس استراتژی توسعه **خود ارزیابی** بازبینی شود.
- ▶ خودارزیابی یک **فهم** است که بر اساس نقد اطلاعات از خود و پیرامون بوجود می آید.
- ▶ لازم است به ارزیابی **فرایندها** همراه با ارزیابی **نتایج و پیامدها** توجه شود.

نقش استاد راهنما و کیفیت آموزش های دانشگاهی

- ▶ بوجود آوردن معنی
- ▶ تبدیل دانشجوی مجری به دانشجوی کنشگر
- ▶ تحرک بخشی به شبکه های اطلاعاتی درون گروهی
- ▶ تبدیل وابستگی به استقلال
- ▶ تبدیل نظم ابتر به ناهمگویی های مولد
- ▶ تبدیل کاربری مکانیک قواعد به ایجاد قواعد جدید: حدس و گمان علمی
- ▶ Serieyx 1993

شاخص های ارزیابی کیفیت آموزش های دانشگاهی

• شاخص های دستیابی:

- چه تعداد افراد به آموزش ها دسترسی دارند؟
- چه کسانی در فعالیت های آموزشی شرکت می کنند؟
- چه فعالیت هایی یا خدمات آموزشی به صورت بالقوه و بالفعل وجود دارد؟

• شاخص های مربوط به تمایلات:

- توصیف نیازها و تمایلات گروه های مختلف افراد در آموزش
- خودارزیابی قابلیت های خودی
- توصیف اهداف نهادی

• شاخص های مربوط به بازده:

- افراد (دانش آموزان، دانشجویان و ...) چه چیزی می دانند؟ انجام می دهند؟ و چه احساسی دارند؟
- آنها چه چیزی را به دست آورده اند (مدرک، درجه دانشگاهی و ...)
- چه چیزی آموزش داده می شود؟
- چه چیزی یاد گرفته می شود؟

- سازمان دانشگاه چه چیزی را به دست می آورد؟

• شاخص های مربوط به تاثیرات آموزش ها:

- آثار تحصیلات در محیط آموزشی چیست؟
- تاثیر آموزش ها بر سیستم های اجتماعی- اقتصادی و فرهنگی چیست؟
- تاثیرات افت تحصیلی در سطح دانشگاه و در بیرون از دانشگاه از یک سو و در دانشجویان سوی دیگر چیست؟

شاخص های ارزیابی کیفیت آموزش های دانشگاهی

• شاخص های مربوط به منابع:

- هزینه های مالی - انسانی - کالبدی
- کیفیت منابع انسانی موجودی
- هزینه های مرتبط با سودمندی/کارایی
- کیفیت جو و فرهنگ سازمانی که آموزش در آن صورت می گیرد
- زمان آموزش ها

• شاخص های مربوط به پیامدها

- پیامدهای اجتماعی
- پیامدهای فرهنگی
- پیامدهای اخلاقی
- پیامدهای علمی
- دیگر پیامدها

جمع بندی موضوع

- الف** - کیفیت مفهومی ناپایدار است و تغییر در جهات مثبت (تعالی) و منفی (اختلال در کارکرد) جزو جدا ناپذیر آن به حساب می آید.
- ب** - نمی توان چنین مفهومی را با رویکردی محدود نگر درک کرد
- ج** - کیفیت نمی تواند صرفا بر اساس شاخص های از قبل تعیین شده ارزیابی گردد
- د** - به همان صورت که کیفیت متحول است، شاخص های بررسی آن نیز باید متحول باشد
- هـ** - در هم تنیدگی بین عاملان مختلف موقعیت های آموزش عالی در ایجاد و شکل دهی کیفیت تاثیر دارد.
- و** - کیفیت صرفا بیانگر بعد مطلوب فعالیت های دانشگاهی نیست
- ز** - لازم است مفهوم کیفیت را در دو بعد آشکار و پنهان در نظر بگیریم

سخن آخر

ارتقای کیفیت آموزش عالی، به **ابتکار و نوآوری در اندیشه و عمل عاملان انسانی** آموزش عالی و دانشگاه‌ها بستگی دارد. آنچه هنوز به وجود نیامده است، یعنی آفرینش‌های انسانی را نمی‌توان از قبل تعریف کرد. مهم توجه به مسیر چنین آفرینش‌هایی است که **اکتشافی و ذوقی است نه تقلیدی**.